

Jan Tomczak

"Zeichen im Gottesdienst", Günther Schiwy, Hellmunt Geissner, Herbert Lindner, Heiner Michel, Herbert Muck, Klaus Pfitzner, Rainer Volp, München 1976 : [recenzja]

Collectanea Theologica 47/4, 195-196

1977

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

omawia potrzebę informacji i komunikacji. Rozważa potrzebę kompensacji czyli wyrównywania napiętych żądań stawianych przez życie. Ukazuje także konieczność odrobienia zaległości i emancypacji w samodzielnym rozwiązywaniu problemów egzystencjalno-religijnych.

Blisko połowa książki została poświęcona ukazaniu czynników związanych z osobowością nauczających i nauczanych, które decydują o charakterze kształcenia teologicznego dorosłych. Czytelnik więc może zapoznać się z typami osobowymi, przedstawionymi w aspekcie nauczania, o różnych rodzajach doświadczenia wiary, o różnym charakterze pojmowania życia. Jeszcze obszerniej niż rodzajami osobowości nauczanych zajmuje się autor typami osobowości nauczających. Ukazuje ich pojmowanie swego zadania jako nauczających, ich sposób zachowania, rodzaj myślenia i styl argumentacji.

Chociaż Hungs zrezygnował w prezentowanej książce z roztrząsania osobowych problemów kurrikularnych dotyczących religijnej względnie teologicznej pracy kształceniowej z dorosłymi, wydało się mu jednak niezbędne zająć stanowisko przynajmniej w skrócie wobec współczesnej problematyki „modeli” i „pomocy do pracy” oraz „kontrolni efektywności”. Na końcu książki podaje szkicowo cele tematów przerabianych ze studentami, przez co łączy teorię z praktyką i ukazuje na przykładzie propozycję teologicznego kształcenia dorosłych.

Prezentowana książka przedstawia nowe zagadnienia, zrodzone w ostatnim okresie, a szczególnie w Polsce mało uświadamiane i jeszcze mniej realizowane. Może dlatego właśnie zapoznanie się z nią przyniesie poważną korzyść tym, którzy myślą o dalszym kształceniu teologicznym ludzi dorosłych.

ks. Jan Tomczak SJ, Warszawa

Günther SCHIWY, Hellmut GEISSNER, Herbert LINDNER, Heiner MICHEL, Herbert MUCK, Klaus PFITZNER, Rainer VOLP, *Zeichen im Gottesdienst*, München 1976, Chr. Kaiser Verlag i Kösel—Verlag, s. 153.

Znaki umożliwiają człowiekowi kontakt i porozumienie zarówno z innymi ludźmi, jak i z samym Bogiem. Im te znaki są bogatsze w swoim wyrazie i umiejętniej odczytywane, tym doskonalsze mogą się stawać wzajemne kontakty, porozumienia i zbliżenia. Nic więc dziwnego, że wiele miejsca poświęca się obecnie znakom w publikacjach religijnych czy to o charakterze naukowym czy popularnonaukowym lub praktycznym i duszpasterskim. Do gatunku tych ostatnich publikacji należy omawiana książka. Napisali ją autorzy z myślą o każdym, kto jest gotowy współpracować nad odnowieniem łączności z Bogiem przez liturgię i nabożeństwa paraliturgiczne. Zamierzali dostarczyć praktyczną pomoc nie w formie gotowych modeli do naśladowania, lecz przez wykorzystanie semiotyki w organizowaniu nabożeństw. Warto zaznaczyć, że semiotyka zajmuje się problemem typologii postaci i odmian znaków, ich istotą i rolą, jaką spełniają w procesie porozumiewania się ludzi.

Poznanie ogólnych procesów i prawidłowości porozumiewania się, którym podlegają także nabożeństwa liturgiczne i paraliturgiczne, ma przyczynić się do takiego posługiwania się znakami, które najskuteczniej prowadzi do wytworzenia się wspólnoty między ludźmi, a przede wszystkim z Bogiem. Odpowiedzialni za organizowanie nabożeństw powinni być świadomi związków, które ukazuje semiotyka. Bez tej świadomości nie mogą marzyć o realizowaniu w życiu odnowy liturgicznej i paraliturgicznej.

Autorzy skoncentrowali się przeważnie na praktycznym wypróbowaniu semiotycznej metody w organizowaniu nabożeństw i przedstawili wyniki. Dyskusja nad teoretycznym założeniem i jej wyniki, jak również związane z tym problemy naukowo-teoretyczne, metodologiczne, ideologiczno-krytyczne i filozoficzno-teologiczne zostały zaplanowane dla tomu drugiego, który nie jest tu omawiany.

Prezentowaną książkę opracowali katolicy i ewangelicy, fachowcy różnych dziedzin wiedzy. Jest ona wynikiem badawczego projektu przeprowadzonego przez Instytut Kościelnego Budownictwa i Kościelnej Sztuki Współczesnej przy uniwersytecie w Marburgu oraz dzięki współpracy Instytutu i Archiwum Budownictwa Kościelnego przy Akademii Sztuk Pięknych w Wiedniu, jak również innych współpracowników.

Autorzy ukazują analizę znaków w zastosowaniu metody semiotycznej do konkretnie zorganizowanych nabożeństw, na których tle czy przykładzie plastycznie widać odpowiedzi na problemy związane z liturgią lub paraliturgią. Znaki jak np. muzyka, ruch, mowa, przestrzeń, obraz, nie są tylko dodatkiem, lecz elementarnymi czynnikami konstytucyjnymi organizowanych spotkań z Bogiem. Stąd analiza prowadząca do zrozumienia ich istoty i roli posiada istotne znaczenie w kształtowaniu nabożeństw.

Tę analizę przeprowadzają autorzy na przykładzie nabożeństwa ewangelickiego organizowanego dla młodzieży w Norymberdze oraz katolickiego nabożeństwa urządzanego w Wiedniu i Oberwart. Opisują je, analizują poszczególne elementy. Wychodząc z określonych elementów, sytuacji i aspektów opisywanych nabożeństw próbują przedstawić systematycznie podstawowe teoretyczne rozważania i kategorie semiotyki. Czynnikiem to według możliwości zastosowania w praktyce organizowanych nabożeństw. Zastanawiają się, czy nie da się „zmienić liturgii przez rozszerzenie semiotycznego uprawnienia i właściwości”.

Organizowane nabożeństwa w Norymberdze i w Austrii mają inny charakter, różnią się między sobą. W Norymberdze są bardziej nastawione na medytację i mniej spontaniczne. Natomiast w Wiedniu i w Oberwart pomyślane zostały na podobieństwo seminariów, przez akcje grupowe i nieukierunkowane na medytację. W Norymberdze szczególnie zaznacza się zjawisko masowej komunikacji, problematyka tekstów i funkcja muzyki. W Austrii zaś w centrum analizy znajduje się rola przestrzeni i wyposażenia pomieszczenia, spontaniczności akcji i wizualnej komunikacji. Dzięki temu dwa rodzaje nabożeństw uzupełniają się i ich analiza wnosi ważne elementy do przedstawionego w książce zagadnienia.

Umieszczona w dodatku książki skomentowana bibliografia informuje o możliwości pogłębionego studium poruszanych tutaj problemów. Skorowidz rzeczowy zaś pozwala na szybkie odnalezienie zasadniczych pojęć i metod.

W omawianej książce autorzy nie zajmują postawy wobec kierunków zachowawczych i nowatorskich w liturgii, lecz pytają się o zasadnicze elementy, w których musi się wyrażać każde zorganizowane nabożeństwo, jeśli ma trafiać do uczestników.

ks. Jan Tomczak SJ, Warszawa

Herbert KÜMMEL, *Lernziel: Partnerwahl und Ehevorbereitung. Orientierungshilfen und Kommunikationsübungen*, Paderborn 1976, Verlag Ferdinand Schöningh, s. 165+80.

Coraz więcej zdajemy sobie sprawę, że w szkole i poza nią społeczeństwo ma obowiązek przygotować młodych ludzi nie tylko do sprawnego wykonywania zawodu czy działalności politycznej, społecznej, kulturalnej, ale także do życia w małżeństwie i rodzinie. Młodzież ma prawo do zapewnienia jej szczęśliwej przyszłości, którą trudno sobie wyobrazić bez dobranego małżeństwa i udanej rodziny. Do szczęśliwego małżeństwa trzeba się przygotować. Z pomocą w rozwiązywaniu wspomnianego problemu pragnie przyjść autor omawianej książki.

Napisał ją jako podręcznik w dwóch częściach. Jedną przeznaczył dla nauczycieli i księży, którzy kierują parafiami lub grupami młodzieżowymi,